

AKCIJE

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XIX, 1

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Januar, 1972

PRAVIČNIH DUŠE pa so v
božji roki
in trpljenje jih ne zadene.

Očem nespametnih so se zdeli
mrtvi,
njih odhod je veljal za nesrečo
in ločitev od nas za uničenje.

Zakaj Bog jih je preizkusil
in našel, da so njega vredni.

Kateri vanj zaupajo, bodo
spoznali resnico,
in kateri so zvesti, bodo v
ljubezni pri njem vztrajali,
zakaj milost in usmiljenje
dosežejo njegovi izvoljeni.

Pravični žive na veke,
v Gospodu je njih plačilo
in skrb zanje pri Najvišjem.

iz knjige modrosti

MARIJAN MAROLT

umetnostni zgodovinar, esejist, kritik,
pisatelj, gledališčnik —

rojen 21. januarja 1902 na Verdu
umrl 11. januarja 1972 v Buenos
Airesu

študent na benediktinski gimnaziji
v St. Paulu (Lavantinska dolina);
akademik na ljubljanski univerzi;
študiral je pravo in umetnostno
zgodovino;

diplomiral je na pravni fakulteti;
za doktorat iz umetnostne zgodovine
je napisal disertacijo o slikarju
Bergantu;

najbližji sodelavec Izidorja Cankarja;
tajnik Umetnostno zgodovinskega
društva Slovenije;

član Narodne galerije v Ljubljani;
predsednik pripravljalnega odbora za
ustanovitev Umetnostne galerije v
Ljubljani;

pred vojno je napisal knjigi o
umetnostnih spomenikih vrhniške
dekanije in celjskega okraja;
prvi režiser Shakespearovega Othella
na Slovenskem (v Celju);

umetnostni in gledališki kritik;
profesor in ravnatelj begunske
gimnazije v Senigaliji in Barletti;
član evropske Academie Libre des
Sciences et Lettres v Parizu;

ustanovnik in redni član Slovenske
kulture akcije;

njen prvi in dolgoletni tajnik;
ravnatelj in profesor Umetniške
šole Kulture akcije;

vodja likovnega odseka do smrti.

marijan
marolt
je
odšel

Za zmeraj. Slovenska kulturna akcija je v žalosti. Bil je med njenimi ustanovniki, njen prvi tajnik: dolgih petnajst let, prav do zadnje bolezni, tri leta nazaj, je vestno, tiho, z iskreno ljubeznijo opravljal težko delo povezovanja slovenskih zdomskih kulturnih ustvarjalcev po vseh petih kontinentih. Njegov odhod v večnost težko zadene ne le Kulturno akcijo, ne le številne prijatelje, znance in občudovalce njegove bogate in plodne ustvarjalnosti, doma, v zamejstvu in po svetu; v ves slovenski kulturni svet je njegova smrt zasekala globoko rano, ki je ne bo moč zaceliti. Kajti Marijan Marolt ni bil med njimi, ki so svoje ustvarjalne darí pokazali šele v zdomstvu. Že v letih pred zadnjo vojno, pa med revolucijo, je bil med vidnimi predstavniki slovenske umetnostne zgodovine in kritike. Čeprav po poklicu pravnik, je bil po srcu in znanju do poslednjega vlakna predan svetu likovnega ustvarjanja. Njegova bogata in pomembna pinakoteka na Verdu pri Vrhniki je bila zadosti zgovorna priča njegove ljubezni do slovenske umetnosti. Nenehna potovanja v središča evropske likovne dejavnosti so mu navrgla razgledanost in znanje, ki ju je s pridom porabljal, ko je bilo treba gaziti, včasih do kolen, skozi zakostenele predsodke in zavzgojenost slovenskega šentflorjanstva. Prijatelj in sodrug vseh slovenskih likovnikov, umetnostnih zgodovinarjev, kritikov, piscev, pesnikov, arhitektov in kulturnih delavcev med obema vojnoma je v mnogočem sokriv, da je danes slovenska likovna umetnost dosegla tisti zaslužni vrh svoje zmogljivosti, o katerem sta sanjala Cankar in Jakopič in ki ga občuduje ves kulturni svet. Kadar se bo pisala v matični domovini odkrita, iskrena kulturna kronika slovenskih umetnostnih naponov in prizadevnosti med dvajsetimi in štiri-desetimi leti, bo ime Marijana Marolta zanesljivo med prvimi in najvažnejšimi dejavniki slovenskega umetnostnega napora.

Slovenski kulturni akciji je bil od vsega početka resnična duša. V mesecih njenega spočetja, tam ob koncu let 53., pa vse do zgodovinskega 19. februarja 54., tiste pomembne sobote, ki je rojstni dan Slovenske kulturne akcije, je bil najmočnejši pobudnik, ki je za svojo iskreno zavzetost za rojstvo nove, v zdomstvu življenjsko nujne slovenske ustanove, tvegala osebno veljavo, prijateljske vezi, nerazumevanje, zasmeh, natolcevanja, prezir in mržnjo. Kot mož, ki mu je bilo slovenstvo zares mar, brez fraze in brez dviganja zastav, je toliko bolj čutil ob rojstvu Kulturne

— obrni —

92 456/1972

akcije, na kakšno težko in trnovo pot je stopil: dokaj osamljen spočetka, ob oklevanju mnogih, ob nasprotovanju odlične večine slovenskega zdomskega veljaštva, duhovskega in svetnega, se je z iskreno vrhniško trmo zagrizel v organiziranje nove ustanove, ki ji je sam bo troval tudi z imenom. Ustvaril je pisarno Slovenske kulturne akcije, ustvaril prvo mrežo poverjenikov naših knjižnih publikacij po svetu, povezal z osebnim stikom slovenske kulturne ustvarjalce v zdomstvu in zamejstvu v plodno jato klenih delavcev, ki so se ob zavesti, da imajo na ameriškem jugu lastno ustanovo, vrgli v novo tvornost. Navezal je po svojem poznanju tudi prve stike s kulturnimi delavci svobodnjaki v matični domovini in dosegel, da so z razumevanjem, tudi s tihim sodelovanjem premnogokrat, z iskreno naklonjenostjo gledali v Slovenski kulturni akciji prvo afirmacijo slovenske kulturne prisotnosti v svetu. Pripravil je načrte za prve kulturne večere, ki so v nemajhni meri prav po njegovi zaslugi danes ena najbogatejših tradicij Kulturne akcije: tista prva leta v dneh njegovega bogatega tajništva jih je Slovenska kulturna akcija prirejala vsak četrtek; od vsega početka so privabili izredno veliko obiskovalcev.

Na prvem javnem umetniškem večeru, s katerim se je Slovenska kulturna akcija aprila 1954 predstavila svetu po svojih prvih petih odsekih, je pripravil tudi prvo slovensko likovno razstavo v zdomstvu: sredi Buenos Airesa je razstavil vse dosegljive podobe slovenskih slikarskih mojstrov od impresionistov do najmodernejših: razstava je bila dogodek, ki so ga znale številnejše in bogatejše evropske emigracije v Argentini ceniti mnogo bolj kot Slovenci sami. Z razstavami ni odjenjal: pripravil in izpeljal je, vselej s skromno pomočjo dveh, treh mladih prijateljev, retrospektivno razstavo pokojnega podobarja Marjana Koritnika brž po smrti; razstavo zasnutkov in grafik Ivana Meštroviča – to je bila prva Meštrovičeva razstava v Južni Ameriki, ki jo je bil pokojni hrvaški mojster rad in vesel dovolil svojemu prijatelju Maroltu; razstavo slovenske zdomske grafike; razstavo zdomske likovne umetnosti ob 10-letnici Kulturne akcije; razstavo slovenskega portreta v zdomstvu. . . Težko je naštetih vse; to delo čaka skrbnega kronista: tiskani katalogi in vodiči po teh razstavah ne lažejo.

Zalegla je njegova estetska razgledanost in strokovna beseda pri opremi publikacij Slovenske kulturne akcije; pri zunanjih predstavitvah našega dela. Dolga leta je bil urednik likovne priloge v Meddobju. Med slovensko javnostjo v Argentini je z neštevilnimi predavanji, naj pri Kulturni akciji, naj po slovenskih Domovih, razbijal predsodke do slovenskega modernega likovništva in do modernih slovenskih umetniških naporov. Vsa svoja znanja je bogato posredoval tudi s peresom: v Glasu, katerega prvi urednik je bil dolga leta; v Meddobju, kjer je sodeloval v vsaki številki od rojstva revije tja do njenega 10. letnika. Njegova je bila pobuda za umetniške loterije, ki jih je Slovenska kulturna akcija prva leta svoje dejavnosti z velikim uspehom izvedla in v slovenske družine posredovala prenekatero umetnino naših zdomskih likovnikov z Maroltovim klicem: V vsako slovensko hišo – slovensko umetnino!

Največja in prav gotovo najpomembnejša njegova stvaritev v Kulturni akciji pa je pobuda in ustvaritev umetniške šole, ki ji je bil duša in motor: ob sebi je zbral mlade likovne talente, ki so jih po njegovem prizadevanju v sloviti „umetniški baraki“ v Ramos Mejía pri Buenos Airesu skozi tri, štiri leta šolali akad. slikarka Bara Remec, akad. kipar France Ahčin in slikar Milan Volovšek. Marolt je bil te svojske zdomske umetnostne akademije

direktor in profesor: gojencem je predaval zgodovino likovne umetnosti, jih uvajal v likovno kritiko in v bogatijo slovenske umetnosti posebej. Že po prvem letu je z gojenci pripravil izredno uspelo razstavo njihovih začetnih del, ki je pobudila občudovanje in priznanje slovenskega in tujega prijatelja naše likovne umetnosti v zdomstvu.

Med rednimi knjigami Slovenske kulturne akcije sta v njegovem uredništvu in pripravi izšla Zgodovinski zbornik in Zbornik slovenske likovne umetnosti v zdomstvu.

Ni manj pomemben Marijan Marolt kot pripovednik. Dasi je pero v leposlovje zasukal šele po prihodu v Argentino, je napisal literarno zanimivo in vredno povest Zori, noč vesela, ki je hkrati leposlovno pisana biografija skladatelja Leopolda Cveka, pa tudi biografija Maroltove stare matere z Verda, čez vse pa izredno barvita in živa freska Vrhniko izpred sto let, ko je podobar Wolf freskaril Šentpavlovo cerkev na Vrhniku in se je na Klanec možila Cankarjeva mati. . . Kulturna akcija je knjigo izdala kot prvo izvirno povest v svojih knjižnih zbirkah.

Za zdomstvo je ustvaril svojsko literarno osebo Ludvika Kavška, ki ga je upodabljal najprej v krajših črticah in feljtonih s prikupnim naslovom „Buhkando trabaho“ – tak odlomek je sprejel Geržinič tudi v svojo literarno antologijo zdomskega pripovedništva Dnevi smrtnikov, ki je izšla pri Kulturni akciji. Pred leti pa se mu je ta lik zapisal v veliko, svojsko povest Življenje in smrt Ludvika Kavška, ki je v knjigi izšla pri Svobodni Sloveniji. V povesti je Marolt zvesto prikazal podobo slovenskega zdomca, ki sta ga vojna in revolucija pognali po svetu, pa je slednjič med revami in ujami ujel svoja poslednje leta v argentinski deželi. Kavšek je skoraj resničen Maroltov avtoportret in bo pomenljiv dokument v kroniki slovenskega zdomstva teh let.

Pisal pa je Marolt povsod, kjer je le mogel in kamor je mogel; pisal o vsem, kar je vedel in znal, tehtno in kremente, v izbrusenem, literarno dognanem slogu, naj že eseje, kritiko, beletristiko. V rokopisu je ostal roman o rojaku slikarju Petkovšku: pisal ga je zadnja leta, kolikor mu je dala dihniti bolezen, ki ga je surovo pestila in se ji je prav do zadnjega z vedro trmo upiral. Snoval in pripravljajl je tudi bibliografijo pisanja Slovenske kulturne akcije in njenih publikacij. Ni je skončal. Jo bo kdo? Vredno bi bilo; če ne za drugo, vsaj za zvest spomin pokojnemu Maroltu.

Slovenski kulturni akciji je dal Marolt dušo in srce, svoja najboljša in najzrelejša leta, svoja najtehtnejša dognanja. Živel je z njo in zanjo, ob njej se je dopolnjeval, v njej izgaral. Njegova moškost ni vedela za hinavščino, njegova šegava vedrost, nadahnjena včasih z jedko ironijo, kadar ga je naše šentflorjanstvo le preveč ihtilo, je prevrtala tudi najtršo gorjansko lupino. Bolelo ga je, ko se je v Kulturno akcijo sililo politikantstvo. Več kot veliko si je zadeval, da bi ustanovo spravil na zdravo, od početka ji izbrano pot, Delal je zvesto, molče, z grenkobo v srcu, kot je na tihem potožil. Občnega zbora pred tremi leti in novih pravil je bil vesel, četudi mu je bolezen že vezala moči. In vendar: ne spominjam se, da bi ga kdaj srečal čemernege. Tudi v najtežjih življenjskih zgodah, sredi ujme in reve, ki sta trdo bili njegova in njegove, odkar je šel zdoma, je kazal nasmehano lice in te gledal z očmi, ki so pričale o veliki dobroti srca. Marolt je bil dober človek, iskrena duša, zvest prijatelj.

Slovenska kulturna akcija je z Marijanom Maroltom izgubila več kot veliko. Ne bo mu enakega. Meni pa je hudo za njim, ker mi je veliko dal in mu ne morem povrniti. To boli.

vladimir bukovskij "pienso: luego estoy loco"

"USTED SABE que este país es como una ratonera: se puede entrar pero no se puede salir", contestó hace un año, cuando un fiscal le preguntó si quería salir de la Unión Soviética. Si la frase fue desafiante, habrá que convenir que para entonces Vladimir Bukovskij, filólogo y escritor de 30 años —seis de los cuales los ha pasado en prisiones— había legado al límite de su paciencia. Hace unas semanas, una corte establecida en Ljubljino, localidad suburbana de la capital soviética, volvió a condenarlo a dos años de cárcel y cinco de trabajos forzados. La acusación fue "Haber practicado agitación y propaganda subversivas", un viejo caballito de batalla que las autoridades del Kremlin utilizan para silenciar todo tipo de disidencia. La culpa de Bukovskij —como antes lo fuera de Juri Daniel, de Andrej Sinjavskij y de tantos otros— fue haber publicado un libro, en este caso llamado "Una nueva enfermedad mental en la URSS: la oposición".

La ironía que encierra el título no es capciosa: señala el método predilecto de los jueces soviéticos al declarar insanos a todos aquellos que no obedecen sin chistar todas las preceptivas del partido Comunista. El libro de Bukovskij es, en rigor, revulsivo para el régimen totalitario y despótico del Kremlin; a pesar de que su estilo es testimonial y objetivo, cuenta cómo los opositores del Kremlin son declarados locos y encerrados. Añade que a esos detenidos se les suministran poderosas drogas, que les provocan esta-

dos febriles y letárgicos, y describe la tortura favorita reservada por los carceleros a los intelectuales: los envuelven en lonas mojadas, que al secarse y contraerse los oprimen hasta el ahogo.

Pero es otro tipo de opresión el que preocupa a Bukovskij: la opresión que no le permite pensar y expresar ese pensamiento. Si la historia de la humanidad es rica en hechos de esa naturaleza, en muy pocos momentos se alcanzó un grado de perfección comparable al que los soviéticos utilizan en la actualidad en la represión intelectual. En cada uno de los casos los médicos que revisaron a los detenidos echaron por tierra la teoría de la policía de pensamiento, que puede resumirse diciendo que "todo aquel que se oponga debe estar necesariamente loco". Tanto Bukovskij como los restantes víctimas fueron encontradas mentalmente sanas. Y no puede sospecharse de los especialistas, ya que fueron designados por las propias autoridades soviéticas. "Si salgo —alcanzó a decir Bukovskij antes de ser encarcelado— será para continuar la lucha."

Sabe que tiene todas las de perder, pero es un hombre que está más allá de sí mismo y de su seguridad. Sabe también que su lucha no tendrá fin, pero no por ello está dispuesto a renunciar. En la larga batalla que el hombre efectúa por preservar el derecho de exponer sus ideas libremente, es sólo un soldado más, un lúcido combatiente que, afortunadamente, no está solo.

iz slovenske kulturne akcije

Na lanskem decembrskem sestanku literarnega odseka, ki ga vodi pisatelj France Papež, so bili med redne člane povabljeni pripovednika dr. Frank Bukvič in dr. Jože Krivec, pa pesnik Mirko Kunčič. Vsi trije so se povabilu odzvali in redno članstvo sprejeli ter se zanj zahvalili s posebnimi pismi. Iz teh povzemamo:

Pisatelj prof. dr. Frank Bukvič: „Seveda sem pripravljen sprejeti imenovanje in sodelovati aktivno. Vprašanje je le, kako aktiven bom, koliko časa bom imel. Seveda se bom potrudil.“

Dr. Jože Krivec: „Za izredno pozornost in podeljeno visoko

čast se vam prav prisrčno zahvaljujem ter bom skušal po svojih močeh in možnostih biti vreden tega imenovanja ter prispevati k skupnemu delu za ohranitev in rast slovenskih kulturnih vrednot.“

Mirko Kunčič: „Čeprav sem skromen kulturni delavec, nikoli nisem računal s tem, da bi postal redni član Slovenske kulturne akcije. To imenovanje vendarle z zadoščenjem sprejemem. Če bi ga odklonil, bi kdo smatral, da se ne strinjam s programom in svetovnonazorsko opredelitvijo te naše vrhunske emigracijske organizacije. Skušal bom po svojih močeh sodelovati pri njej v smislu njenih pravil. Kolikor mi bodo pač dovoljevala že dokaj visoka leta.“

prijateljem in bravcem glasa

V decembrski številki lanskega Glasa smo najavili vsem, da bomo poslej pošiljali list le onim, ki ga bodo posebej naročili.

Vodstvo Slovenske kulturne akcije ne dvomi nič, da se boste dosedanji bravci in prijatelji našega glasila tej najavi odzvali in list naročili. Mnogi ste izdajanje Glasa že doslej podpirali s prostovoljnimi prispevki. Vaši prispevki se bodo poslej spremenili v redno naročnino. Vse druge pa prosimo za razumevanje in naklonjenost: bodite naročniki Glasa Slovenske kulturne akcije, ki vas ne seznanja samo z delom te naše največje kulturne ustanove v zdomstvu, marveč s kulturno prizadevnostjo Slovencev v svetu in doma, s posebnimi kulturnimi dogajanjmi v velikem svetu in s posebno skrbjo za ohranjanje resničnih kulturnih vrednot.

To, januarsko številko 19. letnika GLASA pošiljamo vsem našim dosedanjim naročnikom knjižnih izdaj. Neobvezno tudi vsem onim, ki so nam kdaj koli nakazali kako podporo za list in s tem pokazali, da jim je pri srcu. Te pošiljke bomo skušali ponoviti tudi s februarско, marčno in morda aprilsko številko tega letnika, zaradi zamud pri poštnem poslovanju bodisi v Argentini, bodi drugod po svetu, kamor list pošiljamo.

Prav zanesljivo pa bomo pozneje številke pošiljali zares s a m o o n i m, ki se nam bodo do srede aprila 1972 najavili kot naročniki, tudi v primeru, da bi naročnine ne mogli takoj poravnati.

LETNA NAROČNINA ZA GLAS SKA je 25 novih pesov v Argentini, drugje po svetu pa 3 ameriške dolarje, ali tem odgovarjajoča tuja valuta.

PODPORNA ČLANARINA za leto 1972 je 100 novih pesov v Argentini, ali 20 dolarjev drugje po svetu.

1 NISEM bil med ustanovitelji Slovenske kulturne akcije.

Še danes ne vem, zakaj ne. Saj sem bil član skupine, ki je izdajala prve Vrednote, revijo, in ki je med nami bila predhodnica Kulturne akcije. Ko pa sem potem bil povabljen k sodelovanju, sem se takoj odzval. Uvidel sem pomen nove ustanove, pridružil sem se ji in sem ji ostal zvest vse doslej, četudi marsikdaj in z marsičem pri nji nisem mogel biti zadovoljen. Tudi branil sem jo ponovno pred tistimi, ki njenega pomena niso mogli umeti ali so jih slepili in zavajali v nasprotje do nje kakršnikoli predsodki, mnogokrat osebni nesporazumi. Pri tej obrambi sem več ko enkrat ostal sam in sem se čudil, da se niti njeni ustanovitelji niso čutili tako tesno povezani z njo, kakor sem se jaz, in da si niti oni njenega pomena za nas niso dovolj v svesti. Sedaj se ne čudim, da so jo nekateri od ustanoviteljev mogli zapustiti in se celo zaganjati vanjo. Skušam razumeti, čeprav ne verjamem, da bi se dalo opravičiti.

Moje vztrajanje v Akciji mi pač daje pravico, da eno razmišljanje posvetim njej, njenemu pomenu in njenemu delu, zlasti še ker se zdi, da je to v zavesti marsikoga zbledelo, pri mnogih menda nikoli ni bilo dovolj čisto. Pa je tudi prav in primerno, da si Akcija kdaj pa kdaj izpraša vest, prav tako pa vsi tisti, ki svoje dolžnosti do nje niso izpolnili.

2 VSEKAKOR je ustanoviteljem Akcije treba čestitati k posrečeni zamisli. Ne vem, če jim je ta bila takoj spočetka čista in jasna, a je bila plodna. Trdilo se je sicer, da so se spočetka napravile nekatere napake, ki da so marsikoga odbile, da ni pristopil. Baje so nekateri od ustanoviteljev postavljali novo ustanovo v nasprotje do že obstoječih. To je bilo gotovo napačno in napravi kolikor toliko umljiv odpor, na katerega je ustanovitev zadela. Kolikor toliko, ne popolnoma. Kajti eden izmed dejavnikov odpora je gotovo bila naša podedovana nedialogičnost. Če bi se znali porazgovoriti, kakor se nismo znali in se še vedno ne znamo, bi se mogli, na pobudo ene ali druge strani, sestati, pogovoriti in sporna vprašanja razčistiti. In prav gotovo bi lahko postal volk sit in ostala oveca cela. Kajti v prav umevani naravi in v pravi nalogi nove ustanove ni bilo ničesar, kar bi moglo ovirati ali slabiti delo drugih ustanov. Morda je bila kdaj in kje zadeta osebna občutljivost, ker kdo ni bil povabljen takoj k ustanovitvi (kakor jaz nisem bil in mi še na misel ni prišlo, da bi to zameril), ali kdo ni bil vprašan ne poučen, ali ni zaupal temu ali onemu pobudniku ali nosilcu vodstva v novi ustanovi. Tako je baje bilo, a to bi bilo mogoče premagati, če bi se znali v takih položajih razgovoriti, nesporazume razčistiti, delovna področja dobro opredeliti ter se za sodelovanje in medsebojno pomoč zmeniti.

Napake so se mogle zagrešiti in so se pač zagrešile, vendar je ustanoviteljem treba čestitati k srečni zamisli. Akcija nam je bila tedaj in nam je še danes nujno potrebna. Ne vidim druge ustanove med nami, ki bi mogla opraviti njeno nalogo, in tudi ne vidim nobene, ki bi se mogla čutiti ogrožena zaradi njenega dela.

3 V ČEM JE naloga Slovenske kulturne akcije, ki je njej sami bila le bolj ali manj jasna, gotovo ne zmeraj povsem jasna, kajti tedaj se ne bi moglo dogoditi marsikaj, kar je Akcija v svoji zgodovini doživela? Že v drugih zvezah sem spregovoril o tem, a ne bo napak, če nekatere misli znova in na novo povem.

Duša vsake človeške skupnosti, ki jo napravi živo in ohranja živo, je njena kultura. Ta pa ni le v nekem zakladu idej in stvaritev, ki jih je skupnost podedovala od svojih prednikov ali, kakor v našem primeru, prinesla s seboj. Ta zaklad je veliko bogastvo in ga je res treba skrbno varovati. A že zato ga je treba živo in življenjsko posedovati, to je, vsi se moramo vedno in vedno znova z njim prešinjati, posebej pa ga še posredovati na novo prihajajočim rodovom. A s kulturo, ki se samo ohranja, se zgodi kakor s cekini, ki jih je skupulja hranila v nogavici: spremeni se v prazne luskine. Kulturo, ki jo hočemo ohraniti živo in za katero hočemo, da oživlja in ohranja našo skupnost, moramo neprestano širiti, poglobljati, izčiščevati, izpopolnjevati. K živi kulturnosti katerekoli človeške skupnosti spa-

da tudi izvorno kulturno delo, ustvarjanje novih kulturnih vrednot.

Pravi ustvarjalec kulturnih vrednot je sicer posameznik. On v globini svoje duše uživa nove vrednote, jih v sebi donosi in jim da tudi telo, stvarno osnovo. Vendar more poedinec v tem prizadevanju povsem uspeti le, če živi v prikladni duhovni klimi, če najde v obližju dovolj pobude in odmeva. Kadar je obližje brezbržno ali celo nasprotno in če kljub temu vznikne v njem kaka stvariteljsko zadosti nadarjena osebnost, mora ta le preveč svoje stvariteljske sile porabiti in zapraviti v boju z neprijazno sredino, morda celo le za pravico do ustvarjalne delavnosti. V skrajnem primeru obližje namreč niti te ne trpi. včasih ne preprečuje le dela, marveč celo ubija, zgolj moralno ali tudi fizično, ustvarjalca. Trobelikovec je le prehitro pri roki. Zato je z ustvarjanjem kulture treba kultivirati tudi družbeno sredino.

Ne zadostuje le to, kar smo pri nas vajeni imenovati prosvetno delo. To je potrebno in važno, je kulturno delo v širino. A rado se poplivi in izvotli, če ga ne spremlja in stalno ne spodbuja napor, ki išče v višino. Ustvarjalno delo vzdržuje tisto kulturno napetost, tisti napon sil, brez katerega prave in žive kulture ni.

Seveda nobena ustanova in tudi Kulturna akcija ne more ustvarjati talentov ali celo genijev; ti so posebna milost za vsako skupnost. V majhnih skupnostih tudi ne moremo pričakovati, da bi število talentov bilo veliko, zato pa moramo pospeševati, gojiti in spodbujati vsakega, ki nam ga nebo pošlje. Kadar ga ni, velikih stvaritev ne smemo zameriti. Eno pa je mogoče in zmeraj potrebno: vzdrževati tisto kulturno napetost, brez katere žive kulture sploh ni, in katera bo omogočila razmah vsakemu talentu, ki bi med nami vstal.

4 Vzdrževanje te kulturne napetosti je prva naloga Slovenske kulturne akcije. In sicer celo v več razsežnostih. Najprej v celotni naši skupnosti, da splošna raven naše kulturne prizadevnosti ne upade in ne postane samo rutina. Nato v vsakem posamezniku, katerega naj spodbuja, da se ne zanemari, da ne pozabi kdaj obrniti oči od vsakdanjosti tudi v višino. Najvažneje pa je, da se vzdrži kulturna ustvarjalna napetost v ustvarjalcih samih. Kajti tudi kadar ti imajo ustvarjalni poklic, lahko bi rekli potrebo, da se v svojih stvaritvah izpovedo, ta izpoved ni tako lahka in sladka, da bi to storili zmeraj in v vsakih okoliščinah. Če je njihovo obližje trdinovska gluha loza, jim ustvarjalnost uplahne. Ustvarjalci potrebujejo pobud in te morejo dobiti tudi drug od drugega. Zato bi jih moralo biti čim več v Kulturni akciji; pravzaprav za nikogar ni načelnega razloga, da ostane zunaj.

Da je to mogoče, se mora Akcija zares povsem posvetiti le svoji lastni nalogi, pustiti drugim ustanovam, kar je njihovo, in se ogibati zadev, ki morejo (in največkrat tudi smejo) ljudi ločiti. Ker je zlasti politika taka zadeva, je upravičeno pričakovanje vsakega člana, da drobna, dnevna, strankarska, zlasti pa še osebna politika ostane zunaj Akcije. V njej se o političnih temah sme le razpravljati in to na akademski način in na akademski višini. Zunaj Akcije pa sme vsak član delati politično in sicer tako, kakor ima za najboljše. Če ima tudi političen dar, mu je to morda celo dolžnost ob pomanjkanju tega daru med nami.

5 ŽAL AKCIJA ni bila zmeraj zvesta temu pravilu. Nikoli ni zajela članov dovolj široko. Nekaj so pač bili krivi nesporazumi ob ustanovitvi, nekaj osebna razmerja in ne-razmerja med ustvarjalci, mnogo nerazčiščenost pojmov glede na pravo nalogo Akcije. Zlasti se je zanemarila opredelitev mesta članov, ki niso ustvarjalni. Tudi politika ni ostala zunaj Akcije, kakor bi moralo biti. Vendar moremo v zgodovini Akcije razlikovati več obdobj, v bistvu menda tri.

Prvo obdobje je obseglo blizu deset prvih let. Akcija je tedaj združevala večino zdomskih in zamejskih ustvarjalcev in je našla precej opore tudi v drugih rojakih. Delala je živahno, z mladostnim zagonom, in je vzbujała občudovanje na vseh straneh. Izhajale so knjige in revija, pridružil se jim je informativni glasnik. To je bila zlata doba dela Kulturne akcije, po kateri se nam po pravici toži.

Velika škoda je, da se je tisto stanje pokvarilo, po vsej verjetnosti nepopravljivo, ker se je položaj od tedaj v mnogočem zelo spremenil.

D r u g o obdobje obsega kako petorico nadaljnjih let, ko se je združilo več dejavnikov, ki so delo Akcije otemnili in skoraj ustavili. Zganili so se rojaki drugod, v zamejstvu, in so ustanovili svoje revije, kar je oslabilo Meddobje, ker mu je odtegovalo dotodanje sodelavce. V Akciji sami se je pozornost odvrnila od njene glavne in prave naloge k drobnim in zelo osebnostni politiki, kar je povzročilo zastoj publikacij razen Glasu SKA, ki pa je tudi služil bolj napadom na druge, člane ali ne, kakor pa ustvarjalnemu prizadevanju. Zaradi tega so se oddaljili nekateri prej zelo delavni ustvarjalci. Napravili so se poskusi rešitve, med njimi znana anketa, sklenila se je delna poprava pravil in ko je manjšina hotela s spremembo opravičiti in uzakoniti dotodanje napačno prakso in v tem ni uspela, so nekateri člani iz Akcije izstopili. Zopet je prevladala naša nediialogičnost. Tako je golo dejstvo, čeprav se je govorilo in pisalo vse mogoče, kar je bilo le dim, ki naj bi zastrl resnico.

Z novim vodstvom, ki se je posvetilo nalogi, da vrne Akcijo njeni prvotni nalogi, ki je nikdar ne bi smela opustiti, se je začela sedanje t r e t j e obdobje. Akcija je zopet poživila revijo in izdala vrsto knjig. Žal ne more povsem obnoviti prve dobe in se delo ponovno zaustavlja, ker se večina v drugem obdobju oddaljenih članov ni vrnila, ker nas je sploh še manj in so še mnogi utihnili, in ker je blato, ki se je vrglo in se še meče na Akcijo, vendar poškovalo njeno podobo. More se razpravljati o tem, ali so prej delujoči ustvarjalci utihnili, ker je Akcija zanemarila svojo nalogo, ali pa je ona zašla na stranpot, ker je ošibela naša ustvarjalnost. Dejstvo je, da moremo danes tiste, ki v Argentini še poskušajo kaj narediti, prešteti na prste. Pa še nečesa ne smemo pozabiti, četudi na to neradi mislimo: povprečna starost ustvarjalcev se je povišala. V desetih letih bo večina dosegla in presegla starost sedemdesetih let, skoraj vsi pa stopili v sedmo desetletje. V teh letih ni mogoče več pričakovati tistega zagona, ki je mogoč v mladosti. A objektivno je treba priznati, da ta „tretja“ Akcija skuša zopet postati to, kar je bila spóčetka in od česar se nikoli ne bi smela oddaljiti.

6 TO seveda nikakor ne pomeni, da današnja Akcija ne zasluži nikake kritike. Kritiko da, a blatenja in rušenja ne. Ima svoje slabosti in napake, ki jih moramo le obžalovati. A pribiti je treba, da odgovornost zanje ne pada samo na tiste, ki se še trudijo, da jo ohranijo, ker se zavedajo njenega pomena za našo skupnost in svoje odgovornosti do te skupnosti. Svoje soodgovornosti bi se morali zavedeti tudi tisti, ki udobno zunaj Akcije čakajo, kdaj bo kaj pogre-

šila, da jo bodo mogli skritizirati. Ne grešimo le s tem, kar hudega storimo, marveč prav tako s tistim, kar dobrega opustimo. Nad osebnimi nazori in nasprotji je skupnost in zanjo smo vsi odgovorni, kar je zanjo življenjskega pomena, temu se nihče ne sme izogniti, sme pa si prizadevati, da se to stori na način, ki ga ima za najboljšega. Ker je za našo skupnost Kulturna akcija nujno potrebna, smo zanjo udi vsi odgovorni. S sodelovanjem in s kritiko (s kritiko, ponavljam, in čas bi že bil, da bi se navadili stvarno in pošteno kritizirati in ne le Akcije), smo jo dolžni podpirati in ji pomagati, da bo svojo nalogo v naši skupnosti čim bolj opravila. To je toliko lažje, ker je Kulturna akcija pač edina naša ustanova, ki od časa do časa pozove vse rojake, prijatelje ali ne, k javni razpravi o svojem delu. Če se mnogi ne odzovejo, nekateri jo celo zahrbtno le napadajo, a k razpravi ne pridejo, niti s kritiko ne, tedaj za to ni krivde pri Akciji. Kako huda napaka je naša nesposobnost razgovarjanja ali dialogiranja!

7 RES težko je razumeti tiste, ki iščejo le, kje bodo odkrili v delu Akcije kak spodrsljaj, katerega pa ne skušajo popraviti. Kadar je očiten namen Akcijo celo oslabil, ne morejo biti za njim drugi kot osebni razlogi. Kajti stvarno je skupnosti Akcija potrebna in kdor ljubi skupnost, jo mora podpreti, tudi če s kritiko. Zlasti pri oddaljenih se morda oglašava vest, ki je močnejša kot osebne zamere in umetno narejena nasprotstva, ter jim kdaj poodčita, da z oddaljitev niso prav storili. Zato morajo bolj same sebe kot druge prepričevati, da je Akcija nekaj slabega in so zato prav storili, ko so iz nje odšli. Kadar ima nekdo prav, mu zaostuje, da ta prav sporoči tudi drugim in ga utemeljuje; ni se mu treba posebno meniti za drugačna mnenja. A če nekdo nima prav, seveda pravosti svojega mnenja ne more dokazati; zato pa hoče pokazati, da drugi (tudi) nimajo prav. Misli, da je tako vsaj enak drugim, ali da ima svoj prav vsaj v kritiki drugih. Tudi če bi v tem imel prav, to nikakor ne pomeni, da je tudi njegovo stališče pravo.

Težko je najti drugačno razlago za kritike tistih, ki bi morali najprej skrbeti, da bi delo Akcije bilo pravilno, in jo zato pri tem podpreti. Čas je pač pomogel vsakomur, ki je dobre volje in mu je le za resnico, da se je mogel prepričati, kako neutemeljeni in za lase privlečeni so bili očitki, s katerimi se je utemeljeval odhod iz Akcije. Nikoli jih nihče ni dokazal, pač pa so glavni zastopniki oddaljenih večkrat izjavili, da niso bili odločilni. Zakaj ne bi javno priznali resnico? Tudi to spada h kulturi in k tej ni obvezana samo Slovenska kulturna akcija.

Enega ne smemo pozabiti: Ko bo Kulturna akcija prenehala, ne bo nikogar, ki bi izrečno, rekel bi poklicno, skušal med nami vzdržati kulturno napetost. In to bo začetek konca naše skupnosti.

vladimir kos proti soncu

Deset čez dve v peščenem japonskem jutru,
Ekran televizorja zgublja raketo,
Belo - otožno Mesec v stopinje strmi.
Efemerida mrtva na steklu leži.
Labod hladú pod oknom skoz bambus pluje.

Jutro: svilene laske porine nazaj,
Ametist prsta soncu ujame smehljaj.
Ker veter spi na čolnu meglá namorskih
Utrujeno. Kapljice v roži limon:
Tedaj je res, da kdo se je jokal zôri?

In spomnim se. Na žalosti zmagoslavja
Na licu umetnika s starega kraja.
Ékloge poje z Loke pod tuje nebo,
Tiho - veselo Remci odgovor nesó
Usločenim daljavam, in proti soncu.

3. 8. 1971

PODČRTNA OPOMBA: Akrostih je posvečen dr. Tinetu Debeljaku.
„Deset čez dve“ se nanaša na japonski čas, po katerem je
Apollo 5 odletel z Mesca, kar so prenašali vsi japonski televizijski.
Efemeride - enodnevne se poleti zaletavajo v vsako razsvetljeno stvar.

utrinki

parabola zimskih oblakov

(Iz pisma stari gospe, ki se je bila zgrozila nad mojimi verzji, na videz brez rime po starem načinu. A stare rime so kakor oblaki na Kita-Sé-n-džú, nad železniškim križiščem na severovzhodnem robu Tokia.)

Le pesnikom je dano,
da govore z oblaki
nad Kita Se-n-džú,
drseč na transportnih vlakih
na novo zimsko fronto
na smrtni rendez-vous.
Na sivo-trdih prsih
poljubi zôr gorijo
z brezupno nežnostjo,
na koncu polj nebesnih
oči trdnjav strmijo
v lahno drhtečo noč.

Le pesnikom je dano,
da padajo z vojaki,
kjerkoli padajo,
za čisto zadnjo rano,
ko z mrtvimi solzami
drevesa vstajajo..

24. 1. 1971

Z AČELO se je popoldan, ko sem bral neko razpravo ali kaj, neko domišljavo pisanje o nas in našem zdomstvu. Nisem se mogel otresti prekletega branja in bolj je šel dan v večer, bolj sem mislil na tiste navidez objektivne, vendar rahitične profesorske analize, ki so nas po svoji logični in enosmerni pameti devale vse v en koš, vse v dvoje ali troje kategorij, poleg tega pa so nas podrejale splošnim zakonom asimilacije, alienacije in kaj vem, česa še – sploh odmiranja. Živiš in se prepešaš dvajset let in več s preteklostjo, medtem ko te nadleguje sedanjost, kolneš po slovensko in po ameriško, hodiš po barjih in oštarijah, kjer se zbirajo naši stari in obujajo svoje prelepe spomine, pa ti pride takle... in ti začne pridigati in učeno dokazovati, da smo vsi enaki – vsi enako obteženi – in da smo vsi – Lahji in Nemci in Rusi in kaj vem, kdo še, nemara tudi cigani – enako zapisani biološkemu narodnostnemu izgubljanju, odtujevanju in končno smrti. Hudič, ko da bi vsega tega mi že davno ne vedeli in ko da ne bi Lahji že prvi mesec veselo kvakali in se pridušali in začeli zidati in zidati in zidati, mi pa smo vsaj deset let hodili sanjat in molit na božje poti in se nato igrat Kurente in Lepe Vide. In če prav premislim, kdo je še v zdomstvu, razen nas? Lahji ne – ti so takoj povsod doma. In Nemci? Veseli so, da so lahko tu ali kjerkoli. In stari Rusi? Ti so naredili križ čez svoj dom, ko smo mi še v srajčkih okrog letali. Mi ga pa nismo naredili, ampak smo si izmislili svoj dom – zdomstvo. To je naše razmerje do preteklosti in do sedanjosti vsega slovenstva. Palilo me je in imelo, da bi napisal nekaj „kontra“ in da bi izlil iz sebe tisti gnev, ki te žre, kadar ti kdo pove kaj resničnega in obenem neresničnega, ko veš, da je res tako, pa tudi, da ni tako, če prav natančno in nekoliko globlje premislimo. Saj vemo, da se izgubljam in da je naše slovenstvo vedno bolj ogroženo in odmišljano in tudi vemo, da bo takrat, ko bomo zares in dokončno svoj narodnostni konec vzeli, še dokaj vode priteklo v našo umazano reko, pa tudi, da boš ti, profesor, ki nas vse v en koš mečeš, z nami v blatu in da bomo vsi skupaj lepo peli, zadovoljni, ker nam je dobro. Ne, dragi profesor, ali kdorkoli si že pisal tisto neumno branje, ki mi je vzelo dve uri, ko sem v najhujši predbožični vročini potoval v natlačenem kolektivu v našo družbo – ne, mi smo napredno zdomstvo, mi smo žilavi, mi imamo prekaljena društva, stare akcije, programe, svoja znamenja in – svoje knjige.

In tisti večer so me končno spravile iz ravnotežja prav knjige. Zdomstvo je pravzaprav velik cirkus, ki prenaša in prevaža s seboj staro šaro in si v vsakem mestu, na vsaki postaji nabavlja novo. In med to novo spadajo tudi knjige, čeprav so knjige znak našega najbolj pristnega čudaštva in herojstva. V tem smo zares posebno zdomstvo, s knjigami se držimo umetno nad vodo, z njimi si nadomeščamo korenine, ki jih nimamo; knjige so tiste, ki nas hranijo in nam dajejo moči, da smo drugačni in svojski, da se lahko dobivamo zvečer, da pretresamo in premlavamo izgubljeno preteklost, da zabavljamo in se navdušujemo, da zidamo nadvse trdne zidove prihodnosti. Na kupe knjig vlečemo s sabo; v njih stoji zapisano vse, kdo smo, kaj počnemo, kaj imamo, kam smo namenjeni – kdo so naši prijatelji, kdo naši sovražniki. In samo tam je zapisano končno tudi, kaj bo z nami. Vse je tako lepo urejeno, samo... samo ko bi se mi iz knjig hranili in ne dopustili, da se one hranijo z nami. Naj bi se ta folk enkrat nazrl tudi česa drugega, kot samo mesa in vina. In tudi tako je, da tisti, ki bi najlažje žrli in se mastili sem in tja s kako debelo knjigo, te hrane sploh ne povohajo.

Bilo je že precej pozno, ko sem prišel in sedel k mizi. Družba je bila že zbrana, spili so že tudi kozarček vina. Vročina mi je posušila jezik do korena, tako da nisem precej časa spravil iz sebe poštene besede. Zdomci so govorili o perečih stvarih – o knjigah. Takole so spet začeli: da nam je že preveč tega blaga in da kar naprej še pišemo in mečemo denar v kupe starajočega se papirja in da kar naprej verujemo v to papirnato tele, ki se redi

in nas žre. In vse vkup je vedno večja godlja – ljudje pa bolj verujejo v kranjske klobase, kot pa v prelepe in prečiste knjige. Starčevski obrazi so se nakremžili, bilo je, ko da se bodo zdaj zdaj zjokali. Nisem mislil, da je stvar s knjigami tako tragična. Pa je. Hudiča, tako vendar ne more iti naprej – knjig se proda vsako leto manj, mladi jih niti ne povohajo, tu pa so napolnjene že vse police s paketi: programi, revije, spomini, knjige. Ne, gospodje zamejstvo, tako se nismo zmenili. Blagajnik bo odstopil, predsednik se bo upokojil – dobite si druge norce. Stvar je postajala vroča. Če to ne bo šlo med ljudi... je kričal blagajnik in vrgel paket knjig na mizo, da je zaškripala in so knjige zaječale. Prijel sem najbližji kozarec. Nato še enega. Bil sem nenadoma v najglobljem zdomstvu. Da, če to ne bo šlo, potem k vragu vse. Ne morem verjeti. Ne. Ne... nismo še zapisani koncu in tudi knjige še niso zapisane koncu, dokler tukaj lepo mirno ležijo in se debelijo, se pravi, kapitalizirajo.

Potem sem morda padel in obležal, ne vem – drugi so počasi odšli. Bilo je že blizu polnoči. Drugekrat bi me ob tej uri postalo prekleto strah – in še med temi policami. Zdaj sem se počasi umiril, v glavi mi je nekoliko šumelo. Nisem se zmenil, ko so se vrata čisto polahko zganila in nato nenadoma, ko da bi veter vdrl, nastezaj odprla. In so prišli stari ustvarjalci od tam, nekdanji revolucionarji, zanesenjaki, zagrenjenci, suhe figure, okostnjaki... Imeli so me. Prišli so drug za drugim in so se razpostavili ob policah ter se začeli nekaj natiho pogovarjati. Pa sem jih spoznal: prišli so, da bi pregledali naše delo in da bi pozvedeli, kaj pišemo, kaj naklepamo, kaj kuhamo. Stisniti sem se hotel v kot, za police, a se nisem mogel ganiti – kot bi bil privezan. V grlu me je tiščalo, da ne bi spravil iz sebe najmanjšega klica. Spomnil sem se, da nam je predsednik pripovedoval, kako je bral, da hočejo, ali vsaj govoré, da hočejo, tisti naši romantiki navezati stike tudi z zdomstvom, vendar... nič konkretnega. Glej, in zdaj so tu, fanatiki prekleti! Začeli so najprej vse popisovati in prešteti; vzpenjali so se po policah in naglo pregledovali vsebino paketov. Ne vem, če so me opazili, vsekakor ne bi bila moja prisotnost zanje realna. Začel sem se potiti: intenzivno premišljal – ali sanjal – da je vse to navadna sleparija. Oni pa so skakali sem in tja, zdelo se je, ko da bi hoteli najti nekaj posebno važnega. Tisti, ki je bil pravzaprav že skelet, je plesal in se režal naravnost vame. Pognal se je proti mizi, kjer je zvečer obležal paket s knjigami, ki jih je v jezi vrgel blagajnik, ga zgrabil in s košenimi prsti raztrgal ovoj. Nato je vzel tistih pet ali šest knjig, ki so bile v paketu, strgal drugi za drugo nekaj listov – verjetno zanje spet važne stvari, vrag vedi – nato pa si snel nekake čeljusti s stari zobovjem ter začel orgastično premlavati papir. Torej tako je ta reč, sem pomislil – prah, esenco, hočejo odnesti s seboj. In vsa prekleta družba se je pričela krohotati, kupček prežvečenih knjig pa se je večal, čeljusti so mlele ko hudič. Romantiki in revolucionarji so postajali nezadržni, z rokami so brodili po zmletem papirju, si mašili usta in nato pljuvali po tleh kot čikarji. Na koncu koncev so planili proti meni in mi vrgli ostanek prašne gmote v obraz, da se mi je zameglilo in stemnilo pred očmi. Takrat sem z močjo iztisnil iz sebe krič in planil pokoncu, zadel ob mizo, prevrnil stol in v grozi tipal proti vratom. Ko sem končno pri vratih prižgal luč, je pritekkel že tudi stari hišnik, napol oblečen, alarmiran. Kaj se je zgodilo? Nič, nič. Ali ste se udarili? Ne, hvala, težke sanje, verjetno nič drugega. Bilo me je nekoliko sram. Razburjen sem si popravil kravato, stepal prah iz suknjiča in preplašen pogledal po tleh. Hvalabogu, tam ni bilo ničesar, samo nekaj vina je ostalo politega od večera. Prah ga je že skoraj pokril. Ampak tistega paketa s knjigami ni bilo nikjer, ne na mizi, ne na tleh. Zdrnil sem se in skoraj vzkriknul. Nato sem planil na hodnik, prosil v naglici hišnika, naj zaklene in stopil zmeden na cesto, kjer so se v zgodnjih urah že pojavljali prvi vozovi.

k mislim dr. kukovice ob „katolicizmu v poglobitvenem procesu“

VLADIMIR TRUHLAR

NOVEMBRSKA številka „Glasu Slovenske kulturne akcije“ je med drugim objavila zapis o knjigi „Katolicizem v poglobitvenem procesu“. Vzporedila je dvoje mnenj: mestoma mirno in stvarno podane pomisleke dr. Alojzija Kukovice, pa pojasnila dr. Vekoslava Grmiča iz „Cerkve v sedanjem svetu“. Da je uredništvo „Glasu“ mislim dr. Kukovice takoj dodalo Grmičeve, je znamenje tiste kulturne širine, ki se trudi za premagovanje enostranosti, za uravnovešanje, za soočanje tudi s kakšnim mnenjem (Grmičevim), ki se ne sklada z mislijo ožjega sodelavca „Glasu“ (Kukovice). Že Grmičev sestavek v nekaterih točkah pojasni, kar Kukovici ni jasno. A bi rad še sam na kratko spregovoril ob njegovih pomislekih.

Kukovici je knjiga enostranska. Na to odgovarjam, kot sem že marsikdaj. Ker sta predmet knjige le kritika in kontestacija, torej le ena stran življenja Cerkve, je knjiga nujno „enostranska“. A na to „enostranost“ ima avtor vso pravico. In če je kritika v današnji Cerkvi včasih „senzacionalistična“, „ostra“ in „neobjektivna“, jo mora tudi knjiga, ki jo riše, tako predstaviti, – očrtati jo kakršna je, a bravca opozoriti – kot sem to storil – da spoznanja, ki prepletajo protest, „navadno še niso do kraja izčiščena, včasih so enostranska, v njih more biti še marsikaj spornega in dvomljive vrednosti“ (str. 10); da je „kritika, kot drugod, tudi v tej točki (glede osamitve papeža) včasih enostranska, krivična, pikra. A je dobro, da jo vsaj v glavnem poznamo ter razmislimo, koliko je, morda vsaj v svojem jedru, upravičena“ (str. 30); itd. Zato tudi ni dopustno govoriti o „neobjektivnosti“ knjige. Posebno če kdo „objektivnost“ pojmuje tako, da od mene zahteva, naj bi npr. papeža, kadar je kritika nanj naperjena, „brani“, in si to predstavlja tako, da bi se moral postavljati na stališče bivšega sv. oficija ali kakega škofa (npr. dr. Pogačnika ali dr. Jenka) ter s tega stališča udrihal po kritiki in kontestaciji. Že našemu p. generalu Arrupeju sem izjavil, da tega ne morem in nikoli ne bom.

Dalje piše dr. Kukovica: „V obravnavanju teoloških vprašanj stori pisatelj po mojem napaku, da ne loči zadosti, kaj je dogma, kaj splošno sprejeti teološki nauk, kaj pa le bolj ali manj verjetne teorije nekaterih teologov, ali pa celo samo delovne podmene.“ Tega stavka, odkrito rečeno, ne razumem. Saj Kukovica vendar ne misli, da sam ne znam „zadosti ločevati“ različnih vrednostnih stopenj v opredeljevanju teološke resnice? V knjigi ne gre direktno za moje obravnavanje teoloških vprašanj, temveč za prikaz takó zelo potrebnih poskusov razčiščevanja in poglobljanja teološke misli, ob čemer avtorji, o katerih poročam, kažejo na neskladje dosedanjih pojmovanj s svetim pismom, s kakšno dogmo, s kakšnim teološkim dejstvom. Čim bolj prepričljivo je to njihovo povezovanje, tem večja je teža njihovega dokazovanja. Včasih kdo svojo misel tudi izrečno

podaja le kot „delovno podmeno“, kakor to pokažem za Hulsboscha (str. 167).

Kukovico moti dalje tole: Avtor se „opira skoraj izključno na ozek krog ‚naprednih‘ teologov, kot so Küng, Rahner, Laurentin in še nekateri drugi“; „viri teoloških razmišljanj so mu večkrat celo dnevni časopisi kot npr. Frankfurter Allgemeine ipd.“ K temu je reči: Knjiga, katere namen je risati le kritiko, se mora pač opirati na kritične teologe. Mnenja kakšnega „večjega teologa v Cerkvi“, ki ni kritik, ne spadajo v tako knjigo. Med kritiki sem pa rabil predvsem tiste, ki s svojimi formulacijami – po mojem mnenju – najboljše zadenejo protest v kakšni smeri, kot sta npr. Rahner in Küng. Mimogrede Kukovica omenja Rahnerjevo odklonivno oceno Küngove knjige „Nezmotljiv?“, a se zdi, da ne ve, kaj se je v teološki diskusiji o tej oceni kmalu pokazalo: da je Karl Rahner v oceni nekoliko pozabil na to, kar preveva toliko njegovih spisov ter prihaja do izraza tudi v njegovi pozneje pisani polemiki s kardinalom Höffnerjem, namreč na zavest, da je vsaka dogma – tako pravi proti Höffnerju – „opredeljena pod čisto določenimi predpostavkami znotraj zgodovine duha in znotraj družbe“, – da je „vedno amalgamirana z mnenji, ki prav nič k njej ne spadajo, ki pa jih je kdaj šele v poznejšem procesu teološke refleksije mogoče izrečno od nje ločevati...“ (prim. moj zapis „škof in teolog“ v „Znamenju“ 1971, št. 1-2). Povzetkov iz „dnevnik časopisov“ pa v moji knjigi ni niti za eno celo stran.

Dalje moti Kukovico to, da veliko navajam kardinala Suenensa. Navajam ga zato, ker je njegova kritika zelo obsežna (tj. obrača se na mnogo spornih točk), – ker stvarno povzema kritike drugih v istih smereh in ker sem hotel podčrtati, da pri kritiki v Cerkvi danes ne gre le za kakšno nezrelo kričanje večno nezadovoljnih, marveč da v mnogočem kritizira tudi kak kardinal rimske Cerkve. Kukovica bi hotel, da bi Suenensovim izjavam „ugovarjal“. A zakaj bi to moral? Ni treba, da bi se z njimi v vsem skladal; a jih spoštujem kot mnenje človeka, ki ima vso pravico, da svojo misel izrazi; in zakaj ne bi ta izraz smel stopiti tudi pred bravca moje knjige? Ob taki moji držji je seveda nesmiselno pisati, da imam „kontestatorje in teologe“ za svoje „učence in preroke“.

Na pomisleke dr. Kukovice glede (ne)primernosti moje knjige za „preproste slovenske vernike“ pa odgovarjajo že pojasnila dr. Grmiča. Pogumu knjige, ki škof o njem govori, po Kukovici manjka „pameti in ljubezni“. Takle očitek je seveda nekaj grenkega, a zadene res ne bogve kako: ko pa toliko ljudi – med njimi so slovenski škofje, profesorji slovenske teološke fakultete, duhovniki v pastirstvu, bogoslovci, študentje, tudi „preprosti verniki“ – ne le zasebno, marveč tudi v javnem pisanju, pa po spomenicah, naslovljenih na razne rimske forume, zatrjuje, da je knjiga „slovenski Cerkvi ne le primerna, marveč tudi neobhodno potrebna“.

VSEBINA

pesmi

france papež, (argentina), se trata de...

vladimir kos, (japonska), prolegómena 1971

milena merlak-detela, (avstrija), pesmi

proza

vinko beličič, (trst), velikonočno jutro; luč v nas

eseji

mirko gogala, (argentina), problematika naše politične emigracije v luči cerkvenega nauka

problemi

lev detela, (avstrija), jugoslovanski študentski upor

alozij kukovica, (argentina), nekaj o modernih zmotah v cerkvi

glose: france papež, (argentina), araukanija

likovniki: arhitekt viktor sulčič

kritike in presoje: tine debeljak, ludvik puš, klasje iz viharja

umetnostna priloga: slovenski arhitekti v svetu – viktor sulčič

IZŠEL JE PRVI ZVEZEK
XII. LETNIKA

revije

meddobje

uredil in opremil
FRANCE PAPEŽletna naročnina 80 novih pesov
4 dolarjeposamezen zvezek 25 novih pesov
3 dolarje

NAROČNIKOM NAŠIH PUBLIKACIJ

Izšel je 1. zvezek 12. letnika revije **MEDDOBJE**. Publikacije bomo poslali vsem dosedanjim naročnikom naših knjižnih izdaj, tudi če se nam še niso nanovo najavili za naročnike Meddobja.

Poslali jo bomo v upanju in v prepričanju, da boste to zares najvažnejšo, tako svojsko in visoko kulturno revijo našega zdomstva naročili, ne glede na morebitna druga knjižna izdavanja, h katerim bi vas kasneje povabili. Prosimo, da z naročilom za Meddobje pohitite!

NAROČNINA ZA CELOTEN LETNIK (4 zvezki, skupno 320 strani tiska in 16 strani umetniških prilog) je za leto 1972: v Argentini 80 novih pesov, drugje po svetu pa 10 ameriških dolarjev, ali tem odgovarjajoča tuja valuta.

Posamezna številka **MEDDOBJA** stane v Argentini 25 novih pesov, drugje pa 3 ameriške dolarje.

O P O Z A R J A M O V S E

ki namerjajo naročiti **GLAS** Slovenske kulturne akcije in revijo **MEDDOBJE**, da je skupna letna naročnina nekoliko nižja: za oboje le 100 novih pesov v Argentini, drugje po svetu pa 12 ameriških dolarjev.

VSA NAROČILA NA NASLOV:

Slovenska kulturna akcija, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

VSA PLAČILA IN ČEKE na ime: Ladislav Lenček, prav tam.

NASE POZRTVOVALNE POVERJENIKE

LEPO PROSIMO,

da zvesto nadaljujete s svojim nesebičnim posredništvom med rojaki v Argentini in drugod po svetu za nakup in naročanje publikacij Slovenske kulturne akcije. Posebej vas prosimo, da nam pridobivate nove naročnike za revijo **MEDDOBJE** in mesečnik **GLAS SKA**, prav tako pa tudi **PODPORNE ČLANE**, katerih vsakoletna gmotna opora je v veliko pomoč slovenski kulturni dejavnosti v zdomstvu, ki je vezana izključno na podporo zavednih slovenskih rojakov!

P O V E R J E N I K I !

Od vašega truda v nemajhni meri zavisi bodočnost Slovenske kulturne akcije. Zato vas za vaš trud in prizadevnost že vnaprej zahvalimo!

odšla sta

Teško je zbolela novica, da se je v začetku januarja letos pri Frankfutu v Nemčiji smrtno onesrečil prijatelj, zagovornik in dolgoletni poverjenik Slovenske kulturne akcije slovenski izseljenski duhovnik dr. **FRANČEK PRIJATELJ**. Bil je sin pokojnega ravnatelja prof. Ivana Prijatelja. S Slovensko kulturno akcijo se je pokojni Franček povezal od vsega početka, še kot bogoslovec na slovenski fakulteti v Buenos Airesu, kjer je bil tudi posvečen; velik njen zagovornik je bil tudi pozneje, ko je študiral in doktoriral v Rimu; v močno moralno in gmotno oporo pa ji je bil v zadnjih letih, ko je prevzel poverjeništvom naših publikacij med slovenskimi priložnostnimi ali stalnimi naseljenci na Nemškem, kar pri obilju dušnopastirskega dela, ki ga je plodno opravljal med slovenskimi rojaki ni bilo ravno lahko. Poznal je naše ujme in težave, saj je bil dolga leta med nami, kjer se je neenkrat udeležil naših prireditev in predavanj. Zato je po izkušnjah in poznanju dejanskega položaja toliko bolj zalegla njegova odkrita prizadevnost. V Slovenski kulturni akciji je kot duhovnik širokih obzorij in pristne slovenske zavzetosti gledal vrhunski slovenski kulturni organizem v zdomstvu, „največ, kar moremo svetu s ponosom pokazati poleg naše vere“, kot nam je bil zatrdil predlanskim na obisku v Buenos Airesu, ko je posegel v razgovor na kulturnem večeru gledališkega odseka. Mlad se je poslovil od sveta, zato je bolečina od njegovi izgubi bolj žgoča. Komaj 42 let je učakal. Teško ga bodo pogrešali njegovi slovenski farani po nemških krajih; nič manj grenko vrzel je njegova smrt zarezala v vrste iskrenih prijateljev in podpornikov Slovenske kulturne akcije, ki za njim žaluje, Bogu hvaležna, da ji je v Frančku dal tako plemenitega in nesebičnega sodelavca.

Na lansko vigilijo Vseh svetnikov je pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, kamor je šel nabirat poslednje utrinke svoje večerne zarje, v miru zaspal v frančiškanskem samo-

stanu velik prijatelj Slovenske kulturne akcije frančiškan p. **ODILOHAJNŠEK**. Duhovnik-svetovljan z velikimi delovnimi zamahi je v mnogočem zadržno povezan z rastojo mlade slovenske kulturne generacije v letih na predvečer druge vojne in med revolucijo na Slovenskem. Iz vrst njegovih Frančiškoviških križarjev so izšli mnogi slovenski kulturni delavci ustvarjalci, ki so se plodno uveljavili v teh letih doma in na tujem: duhovnika Janez in Tone Ogrin, gledališčnika Nikolaj Jeločnik in Jože Rus, arhitekt Marjan Eiletz, slikar Jože Debeljak, pesnik Mitja Šarabon in še prenekateri: mnoge mlade talente iz Odilovega kroga so pokosile krogle komunističnih mitraljezov pri krvavem obračunu junija 1945...

Pater Odilo je znal pobuditi mnoge talente, ki jim je dal možnosti ustvarjanja na takratnem Frančiškanskem odru v Ljubljani (danes Mestno gledališče ljubljansko), v Cvetju z vrtov sv. Frančiška, ki mu je bil urednik, v moškem pevskem zboru, ki ga je bil ustvaril in ga je z uspehom vodil muzikolog p. Ačko, s prirejanjem tečajev, razstav, gostovanj po Sloveniji. Po vojni je iz ZD dobavil prve stroje za obnovljeno celovško Mohorjevo družbo. Od rojstva Slovenske kulturne akcije je bil vse do svoje smrti njen podpornik in naročnik njenih knjižnih izdaj. Zvest ji je ostal pred leti ob znani krizi, ko so jo zapustili nekateri njegovi duhovski sobratje. V slovensko kulturno zgodovino bo šel kot vreden zbiratelj in publicist slovenske božjepotne literature, narodnih že skoraj pozabljenih nabožnih pesmi, ki jih je zapisoval in priobčal, kot vnet pospeševatelj in nad vse prizadeven pobornik za beatifikacijo obeh slovenskih kulturnih velikanov škofov A. M. Slomška in Friderika Barage, pa kot vsestranski podpornik slovenske zdomske ustvarjalnosti in dejavnosti.

Bog mu poplačaj njegovo bogato in vredno zemsko setev!
- n j

Narocilnica

ODREŽITE, VLOŽITE V OVITEK, NASLOVITE NA SLOV. KULT. AKCIJO IN ODPOŠLJITE!

SLOVENSKI KULTURNI AKCIJI Ramón L. Falcón 458, Buenos Aires, Argentina

POPISANI se prijavljam kot **NAROČNIK**:

Revije **MEDDOBJE** za leto 1972 — **GLASA SKA** za leto 1972

Revije **MEDDOBJA** in **GLASA SKA** za leto 1972 — skupno.

PODPORNI ČLAN Slovenske kulturne akcije

OBVEŽEM se do julija 1972 poravnati naročnino ali podporno članarino.

NASLOV:

V, dne, 1972.

podpis

neodgovarjajoče — prečrtajte!

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urednik Nikolaj Jeločnik, sourednika France Papež in Ladislav Lenček. Za podpisane članke odgovarja avtor. Tiska Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovana), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 953701